

Mirosław Sadowski

Tablighi Jama'at – globalny ruch misyjny czy zaplecze islamskiego terroryzmu?

Uwagi wstępne

Spektakularne, a zarazem tragiczne w skutkach, zamachy terrorystyczne przeprowadzone na przestrzeni ostatnich lat (Nowy Jork 2001, Madryt 2004, Londyn 2005) przez różne ugrupowania muzułmańskie spowodowały nie tylko uzasadniony strach przed islamem, lecz także wzmogły zainteresowanie i tą religią, i ekstremistycznymi ruchami, które odwołują się do jej przesłania. Większość badaczy koncentruje swoje wysiłki na tych grupach, które głoszą hasła radykalne i nawołują do walki z Zachodem przez prowadzenie dżihadu, tj. świętej wojny z niewiernymi¹, w celu zaprowadzenia na całym świecie szariatu (prawa islamskiego). W ocenie autora artykułu jest w pełni uzasadnione podjęcie badań również nad tymi ugrupowaniami, które, formalnie głosząc pokojowy islam, często stanowią lub mogą stanowić zaplecze dla muzułmańskich terrorystów. To dzięki istnieniu tego „pokojowego zaplecza”, które spokojnie działa poza światłem jupiterów, ekstremiści mogą zasilać swoje szeregi.

W niniejszym artykule zostanie podjęta próba wykazania związków pomiędzy misjonarzami głoszącymi umiarkowany islam a odwołującymi się do tej religii ekstremistami. Wydaje się bowiem, że muzułmańskie ruchy głoszące pokojową „koraniczną” światła mogą być niewyczerpanym rezerwuarem służącym pozyskiwaniu nowych członków przez islamskie grupy ekstremistyczne.

Udzielenie pełnej odpowiedzi na postawione w tytule artykułu pytanie wymaga przedstawienia problemu w ujęciu globalnym i w szerokim kontekście historycznym.

Tak duża liczba wyznawców islamu w Europie Zachodniej i Ameryce Północnej² w początkach XXI w. to konsekwencja wielu przyczyn i wypadkowa wielu okoliczności. Wydaje się, że najistotniejsze z nich było poparcie, jakiego rządy państw zachodnioeuropejskich udzielały od lat 60. XX w. dobrowolnej imigracji muzułmanów, którzy opuszczali swoje kraje ze względów ekonomicznych. Drugą grupę stanowili ci muzułmanie, którzy uciekali przed prześladowaniami lub konfliktami zbrojnymi w swoich krajach³. Z czasem wielu z nich zaczęło ulegać reislamizacji, m.in. pod wpływem muzułmańskich misjonarzy przybyłych z Azji Południowej. Działalność islamskich ruchów misyjnych okazała się niezwykle ważna w kształtowaniu muzułmańskiej diaspory w Europie. Najbardziej znane spośród nowych islamskich ruchów misyjnych pochodzących z południowej Azji to:

- Tablighi Jama'at (Dżama'at),
- Da'wat-e Islāmī,
- Sunnī Da'wat-e Islāmī.

¹ Szerzej na temat rozumienia dżihadu i nieporozumień narosłych wokół tego pojęcia zob. w: M. Sadowski, *Dżihad – święta wojna w islamie*, w: „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2013, nr 8, s. 29–47.

² W Europie liczbę wyznawców islamu szacuje się na około 30 milionów (nie licząc Rosji; wydaje się jednak, że te dane są bardzo zaniżone), w USA na około 3 miliony, a w Kanadzie na około 1 milion (w tym kraju w okresie ostatnich 20 lat liczba muzułmanów wzrosła trzykrotnie). Zob. <http://www.muslimpopulation.com/Europe/> oraz <http://life.nationalpost.com/2011/01/31/number-of-muslims-in-canada-predicted-to-triple-over-next-20-years-study/> [dostęp: 9 III 2014].

³ Por. *An Uncertain Road: Muslims and the Future of Europe* [online], October 2005, <http://www.pewforum.org/2005/10/19/an-uncertain-road-muslims-and-the-future-of-europe/> [dostęp: 10 III 2014].

Roel Meijer zaliczył do nowych islamskich ruchów religijnych o charakterze ponadnarodowym także globalny salafizm, nazywany również salafizmem dżihadystycznym⁴. Należy jednak zauważyć, że globalny salafizm jest wytworem muzułmańskich Arabów, trzy ruchy wymienione wcześniej natomiast powstały na subkontynencie indyjskim.

Wszystkie wspomniane wyżej ruchy mają cechy nowych ruchów religijnych (dalej: NRR) w tym sensie, że zostały ukształtowane przez konfrontację z globalizacją i nowoczesnością. Wydają się być islamską odpowiedzią na nowoczesność, apelują bowiem o przestrzeganie wartości islamskich, aby móc przewyciężyć wyzwania niesione przez modernizację. Muzułmańskie NRR mają swoich poprzedników w świecie islamu XVIII i XIX w. (doskonałym przykładem może być tu wahabizm). Islamskie odrodzenie w poprzednich stuleciach było odpowiedzią na słabość i upadek muzułmańskich imperiów i miało stanowić przeciwwagę dla gospodarczej potęgi Europy kolonizującej świat islamu. Podobnie jak ruchy religijne żydów, chrześcijan czy hindusów islamskie ruchy odrodzeniowe są reakcją na nowoczesność, ale równocześnie są też, dzięki stosowanym środkom działania, przejawem nowoczesności⁵. Wiele muzułmańskich ruchów, aby dotrzeć do nowych zwolenników, w pełni wykorzystuje możliwości, jakie oferują nowe media, w tym strony internetowe, Twitter, blogi, wideo online i serwisy społecznościowe. Zarówno Facebook, jak i YouTube są pełne treści, które w korzystnym świetle przedstawiają poglądy i ideologię nowych islamskich ruchów religijnych. Treści te przybierają niekiedy formę utworów hip-hopowych, komiksów, programów sportowych i innych popularnych form, żeby w ten sposób przyciągnąć młodych muzułmanów żyjących w Europie Zachodniej i w Ameryce Północnej. Grupy islamskich radykałów, takie jak Al-Kaida, wykorzystują Internet do propagowania dżihadu, aby pozyskać potencjalnych bojowników⁶. Z drugiej strony można wskazać te ugrupowania, które promują zmiany przeprowadzane w sposób pokojowy (jak np. Tablighi Jama'at czy inne ruchy wywodzące się z sufizmu). One również propagują swoje poglądy przez internet i tworzą strony poświęcone swoim przywódcom⁷.

Analizowane islamskie NRR pochodzą z subkontynentu indyjskiego. Choć w różnym stopniu, to jednak mają podłoże sufickie i oficjalnie głoszą pokojowy islam. Antropolog Olivier Roy, w odniesieniu do ugrupowań tworzonych przez muzułmanów, ruchy te określa mianem „neofundamentalistycznych”, aby odróżnić je od tych, które są nazywane islamistycznymi. W jego ocenie „neofundamentalisci” ograniczają się do restrykcyjnego przestrzegania norm szariatu i rytuału dotyczącego stroju i zachowania⁸. Ruchy neofundamentalistyczne różnią się od typowych ruchów islamskich przede wszystkim tym, że w przeciwieństwie do nich nie głoszą ani systematycznej ideologii, ani globalnego politycznego porządku, które prezentowałyby ich koncepcje ustrojowo-prawne, czy społeczne. Barbara Metcalf, wytrawna znawczyni dziejów muzułmanów w Azji uważa, że bardziej precyzyjne byłoby określanie ich mianem ruchów

⁴ R. Meijer, *Global Salafism: Islam's New Religious Movement*, Oxford 2013, w różnych miejscach.

⁵ Zob. I.M. Lapidus, *Islamic Revival and Modernity: the Contemporary Movements and Historical Paradigms*, w: „Journal of the Economic and Social History of the Orient” 1997, t. 40, nr 4, s. 444.

⁶ G. Weimann, *Terror on the Internet*, [online], <http://hevro.haifa.ac.il/~comm/he/files/yariv/t%26w.pdf>, [dostęp: 28 II 2014].

⁷ Zob. *Refutation Of Tablighi Jama'at by Abu Khadeejah* [online], http://www.youtube.com/watch?v=2eDpb_zsIao [dostęp: 19 III 2014], *What is Tablighi Jamaat* [online], <http://www.youtube.com/watch?v=oUkD8DxjCco> [dostęp: 23 III 2014].

⁸ O. Roy, *Has Islamism a Future in Afghanistan?*, w: *Fundamentalism Reborn? Afghanistan and the Taliban*, W. Maley (red.), New York 1998, s. 208.

tradycjonalistycznych, ponieważ zachowują ciągłość z wcześniejszymi instytucjami, zwłaszcza ze szkołami, w których ich liderzy odbywali edukację, i z ulemami, którzy byli ich mistrzami⁹. Znamienne i warte przytoczenia w tym miejscu jest to, że wielu terrorystów zaangażowanych w zamachy bombowe w Europie regularnie odwiedzało meczety związane z tymi ruchami, szczególnie z Tablighi Jama'at.

Wszystkie trzy wyżej wymienione ruchy misyjne, tj. Tablighi Jama'at, Da'wat-e Islāmī i Sunnī Da'wat-e Islāmī, zapraszają swoich członków do aktywnego włączania się w ich działania oraz do uczestniczenia w corocznych spotkaniach w Pakistanie, Bangladeszu i w Indiach. Tablighi Jama'at jest jednym z trzech ruchów, które doprowadziły do odrodzenia się islamu w Malezji; odgrywa ważną rolę także w Indonezji i jest bardzo popularny wśród mniejszości muzułmańskich na Zachodzie, w tym w USA, Anglii i we Francji. Ma ugruntowaną pozycję w częściach Bliskiego Wschodu, a także w innych rejonach świata muzułmańskiego¹⁰. Jak wskazał Thomas K. Gugler, proponowany przez te ruchy sposób działania jest określany mianem „islamski projekt” oraz „sunnaizacja”, czyli odejściem od codziennej rutyny w celu powrotu do życia zgodnego z zasadami Proroka Mahometa i salafitów¹¹. Przykłady tych zasad można odnaleźć w hadisach (krótkich opowieściach o życiu i postępowaniu proroka Mahometa). Ta tak zwana „apolityczna” sunnizacja może być postrzegana jako polityczna reislamizacja¹².

Działalność misyjna jest istotą nowych ruchów religijnych, które są dobrze przygotowane do stawienia czoła globalizacji. Zwykle przybierają one formę małej religijnej wspólnoty, której członkowie ufają, że przynależność do niej uchroni ich przed zagrożeniami niesionymi przez sekularyzm i współczesny świat. W ocenie Eileen Barker pomimo tego, że NRR są bardzo zróżnicowane, to można wyodrębnić pewne wspólne cechy charakterystyczne dla większości z nich. Po pierwsze konwertyci są bardziej zaangażowani w religię, którą przyjęli, niż wierni wychowani w danej religii. Po drugie NRR przyciągają z reguły nietypową część populacji: dawniej były to osoby wykluczone, a dziś są to również osoby młode, dobrze wykształcone i pochodzące z klasy średniej. Po trzecie ruchy te mają charyzmatycznego przywódcę, który jest autorytetem dla wiernych i przed nikim nie odpowiada. Po czwarte NRR często rysują dualistyczny obraz świata, wyraźnie oddzielając dobro od zła. Po piąte, ponieważ ruchy te tworzą dla wiernych „świat równoległy”, to pozostała część społeczeństwa traktuje je z nieufnością i strachem. I wreszcie po szóste – NRR ulegają szybszym i bardziej

⁹ B.D. Metcalf, „Traditionalist” Islamic Activism: Deoband, Tablighis, and Talibs [online], <http://essays.ssrc.org/sept11/essays/metcalf.htm> [dostęp: 23 II 2014].

¹⁰ Y. Sadowski, *Just “A Religion”*: For the Tablighi Jama'at, Islam is not totalitarian [online], <http://www.brookings.edu/research/articles/1996/06/summer-islamicworld-sadowski> [dostęp: 23 III 2014].

¹¹ Salafici to zwolennicy salafizmu (z arab. *salafīyya*, od: *salaf* – ‘przodkowie’), tj. islamskiego ruchu religijnego i politycznego głoszącego odrodzenie islamu przez powrót do jego pierwotnych źródeł, tj. do „religii bogobojnych przodków”. Za prekursora salafizmu jest uważany Ibn Tajmijja (1263–1328), który odrzucił współczesne mu sufickie interpretacje islamu, a głosił powrót do jego pierwotnej formy, oczyszczonej z późniejszych naleciałości. Samo pojęcie *salafīyya* odnosi się jednak głównie do nurtów reformatorskich wewnątrz islamu, powstałych w wieku XIX, które nawiązywały do myśli Ibn Tajmijji. Wcześniejszy był jednak nurt wahabizmu powstały w XVIII wieku w Arabii, który także postulował powrót do pierwotnego islamu. Z salafizmu wywodzą się XX-wieczny radykalizm i ekstremizm islamski.

¹² T.K. Gugler, *Jihad, Da'wa, and Hijra: Islamic Missionary Movements in Europe* [online], w: http://archiv.ub.uni-heidelberg.de/savifadok/236/1/Gugler_Jihad_Dawa_2009.pdf [dostęp: 19 I 2014]. Odnośnie do rozumienia terminu sunnizacja zob. też T.K. Gugler, *Public Religiosity and the Symbols of the Super Muslim: Sunna and Sunnaization in Muslim Faith Movements from South Asia*, w: „Third Frame: Literature, Culture and Society” 2008, nr 1, s. 43–60, oraz R. Lohlker, *The Forgotten Swamp Revisited*, w: *New Approaches to the Analysis of Jihadism: Online and Offline*, R. Lohlker (red.), Göttingen 2012, s. 131.

radykałnym zmianom niż starsze, ugruntowane religie¹³.

Odwołując się do metodologii wypracowanej przez E. Barker i T.K. Guglera można stwierdzić, że islamskie NRR wyróżniają przede wszystkim następującymi cechami:

- a) przynależność do NRR nie jest zdeterminowana przez sytuację rodzinną, chociaż środowisko rodzinne może mieć istotny wpływ na zaangażowanie się muzułmanina w działania konkretnej grupy religijnej,
- b) konwertyci są rekrutowani z określonej sfery społecznej, często z nowej klasy średniej. Niekiedy decydującym aspektem jest przynależność do określonej grupy narodowościowej lub pochodzenie z tego samego obszaru geograficznego (np. członkowie Tablighi Jama'at we Francji pochodzą głównie z obszaru Maghrebu),
- c) charyzmatyczny przywódca (w urdu: amir, negr) reguluje wszystkie aspekty życia i postępowania członków organizacji: stan cywilny, rodzaj i sposób odżywiania się, sposób spania, ubierania się, noszenie konkretnej fryzury i zarostu, zwłaszcza brody¹⁴ – właściwie cały wygląd zewnętrzny,
- d) oznaki przynależności do ruchu są wyraźnie widoczne (wygląd, strój),
- e) struktury organizacyjne islamskich NRR charakteryzują się znaczną płynnością, ponieważ przynależność do nich nie ma charakteru sformalizowanego¹⁵. Struktury te nie prowadzą rejestru swoich członków,
- f) zgodnie z ideologią ruchu świat jest podzielony na bieguny – po jednej stronie stoją wyznawcy islamu, a po drugiej cała reszta,
- g) w pierwszej fazie działalności ruchy te dążą do budowy świata równoległego, w którym muzułmanie żyjący w swoim kręgu posługiwaliby się własnym prawem.

Członkami NRR odwołujących się do islamu są w większości ludzie młodzi i względnie dobrze wykształceni, zazwyczaj niemający problemów z prawem oraz sprawiający wrażenie, że chodzi im jedynie o to, aby mogli w spokoju praktykować swoją religię. Najczęściej są to imigranci z pierwszej generacji, zwani powracającymi do wiary. Mają wyjątkowo entuzjastyczne nastawienie do swojej działalności w ruchu religijnym i cechuje ich gorliwość neofitów. Członkami NRR z drugiego pokolenia imigrantów pochodzących z krajów muzułmańskich są głównie osoby rozczarowane społeczeństwem, które wyłączyło je poza nawias. Są to głównie bezrobotni i nieżonaci mężczyźni¹⁶.

Można zatem dostrzec, że działalność misyjna NRR jest skierowana do osób poszukujących wiary i takich, które nie są obciążone obowiązkami rodzinnymi. Ich konwersja jest z reguły wynikiem długiego procesu, w którym tradycyjne dziedzictwo straciło swój sens. Krótko przed konwersją „narodzeni na nowo” często doświadczają kryzysu lub przechodzą dużą zmianę w swoim życiu. Nierzadko są to osoby słabo zintegrowane ze społeczeństwem, a nawet wyalienowane. Możliwość funkcjonowania w strukturach NRR jest dla nich silnym elementem przyciągającym.

Charyzmatyczne grupy NRR są niezwykle spójne, szczególnie jeśli chodzi o małe grupy religijne złożone z młodych mężczyzn.

¹³ E. Barker, *Nowe ruchy religijne*, Kraków 2012, s. 30–31.

¹⁴ Zdecydowana większość prawników muzułmańskich uważa, że muzułmanie mają obowiązek nosić zarost o odpowiedniej długości.

¹⁵ Zob. T.K. Gugler, *Jihad, Da'wa, and Hijra...* [dostęp: 19 I 2014].

¹⁶ Szerzej na ten temat zob. E. Barker, *Rights and Wrongs of New Forms of Religiosity in Europe. Problems of Pluralism in Europe at the Beginning of the 21st-Century*, w: *Multireligiosität im vereinten Europa. Historische und juristische Aspekte*, H. Lehmann (red.), Göttingen 2003, s. 215–237.

Ideologia NRR częściej prezentuje pozytywne niż negatywne przesłanie, pomaga w nawiązaniu i utrzymaniu wzajemnych relacji pomiędzy członkami ruchu oraz oferuje wsparcie emocjonalne niezbędne do rozwoju wspólnej tożsamości. W atmosferze bezwarunkowej akceptacji i wsparcia NRR pozwalają swoim członkom uniknąć alienacji. Jednocześnie często destrukcyjnie oddziałują na poziomie rodzinnym, a niekiedy i społecznym, doprowadzając do rozpadu więzi rodzinnych¹⁷.

Wspólną cechą wierzeń oferowanych przez NRR jest to, że są one stosunkowo proste i oczywiste – mają tendencję do przedstawiania świata w barwach czarno-białych. NRR mają charyzmatycznych liderów i, jak było powiedziane wyżej, głoszą proste prawdy. Sposób działania członków jest ściśle kontrolowany przez wyznaczonego obserwatora lub „opiekuna” (negrą). Oprócz wsparcia społecznego i pomocy w rozwiązywaniu problemów egzystencjalnych członkowie doświadczają innych korzyści: podczas działalności misyjnej mogą podróżować, a w grupie promuje się higieniczny styl życia (członków obowiązuje ścisły zakaz używania narkotyków i alkoholu, zakazana jest także rozwiąłość seksualna).

Inną cechą charakterystyczną NRR jest stosunkowo duża jednorodność ich członków pod względem wieku, kraju pochodzenia i miejsca zatrudnienia. Nowe formy religijności są wspólnotowe, zwłaszcza w tym sensie, że wyraźna linia dzieli zbawionych od potępionych, i w tym, że wszystkie aspekty życia są podporządkowane religii. Członkowie NRR są indywidualistami, osobami niezwykle mobilnymi, a ruchy te są słabo zinstytucjonalizowane i najczęściej antyintelektualne. W trafnej ocenie Petera Beyera NRR mogą stać się źródłem nowych członków dla „fundamentalistycznych” ruchów religijno-politycznych dążących do powstrzymania lub nawet odwrócenia procesów relatywizacji partykularyzmów kulturowych, które są konsekwencją globalizacji¹⁸. W ocenie autora artykułu z tego typu sytuacją mamy do czynienia w przypadku ruchów islamskich, które dążą do powrotu do idealnej przeszłości, tj. przywrócenia stosunków panujących w czasach Mahometa i kalifów sprawiedliwych.

Wiele NRR bazujących na islamie pochodzi z Indii lub z innych krajów Azji Południowej. W południowoazjatyckim islamie można wskazać dwie główne szkoły myślenia (oprócz kilku pomniejszych). Z jednej strony jest to reformistyczny ruch Szkoła Dēobandī, który głosi „oczyszczoną” wersję islamu i powrót do tradycji „ojców założycieli” (np. salafitów), z drugiej zaś jest to Szkoła Barelwī, ruch antyreformatorski, któremu blisko do ludowego islamu i sufizmu¹⁹. Ruch Barelwī narodził się w Bareilly, mieście położonym niedaleko Dēobandī. Szkoła Barelwī powołała w 1981 r. islamską misję Da’wat-e Islāmī²⁰.

W 1991 r. indyjski pododdział Da’wat-e Islāmī odłączył się, aby stworzyć swój własny ponadnarodowy ruch, zwany Sunnī Da’wat-e Islāmī²¹. Patrząc z perspektywy Dēobandī i Barelwī, należy stwierdzić, że te szkoły myśli religijnej i ruchy misyj-

¹⁷ Szerzej na ten temat zob. E. Barker, *Nowe ruchy religijne...*, s. 170–175. Autorka ta twierdzi, że znane są przypadki rodzin, które wzmocniły swoje więzi dzięki wierze jednego z członków rodziny.

¹⁸ P. Beyer, *Religia i globalizacja*, Warszawa 2005, s. 183.

¹⁹ Sufizm – nurt w islamie, który stoi ponad tradycyjnym podziałem na sunnizm i szyizm, będący dewocyjno-mistycznym prądem w myśli muzułmańskiej. Kierunek ten powstał w VII–VIII w. w Basrze i Kufie, a sam termin pojawił się około połowy IX w. Sufizm charakteryzuje się synkretyzmem; składają się nań bowiem elementy i wpływy buddyjskie, zoroastrijskie, neoplatonickie i gnostyckie. Odłamy sufizmu przybierały często charakter bractw czy zakonów, a ich genezy należy poszukiwać w islamie dwóch pierwszych wieków, ponieważ muzułmański mistycyzm-sufizm stanowił zarówno negację, jak i dopełnienie pierwotnego islamu.

²⁰ Zob. www.dawateislami.net. Odnośnie do działalności Da’wat-e Islami w Pakistanie zob. szerzej T.K. Gugler, *Die pakistanische Missionsbewegung Da’wat-e-Islami. Die Barelwī Antwort auf die missionarischen Bemühungen der Tablighi Jama’at?* [online], <http://www.suedasien.info/analysen/2169> [dostęp: 12 II 2014].

²¹ Zob. www.sunnidawateislami.net.

ne są w stosunku do siebie w opozycji, ponieważ rywalizują pomiędzy sobą, walcząc o wpływy i władzę polityczną. Pomimo tego, że na pierwszy rzut oka wydają się mieć różne fundamenty (salańicko-wahabicki w przypadku Tablighi Jama'at i suficki²² w przypadku Da'wat-e Islami), to są reformistyczne w tym sensie, że wymagają od swoich zwolenników, aby byli osobiście odpowiedzialni za swoje zbawienie. Akcentują dosłowne naśladowanie życia Proroka, we wszystkich aspektach codzienności, a swój projekt nazywają „sunnizacją”, głosząc, że ten proces islamizacji czerpie swoje argumenty z konkretnych komentarzy do wybranych hadisów i koncentruje się na sferze prywatnej, a nie politycznej. Odwołują się zatem do sunny, tj. tradycji proroka Mahometa. Pomimo niezwykle wojowniczego charakteru wielu współczesnych grup muzułmańskich, zarówno Tablighi Jama'at oraz Da'wat-e Islami, jak i Sunni Da'wat-e Islami oficjalnie nie uchodzą za zwolenników siłowej wersji propagowania islamu²³.

Wydaje się jednak, że wyłącznie pokojowy charakter działań podejmowanych przez wszystkie nurty ruchu Barelwi jest bardzo wątpliwy. W dniu 4 stycznia 2011 r. Salman Taseer, gubernator pakistańskiej prowincji Pendżab, został zastrzelony w stolicy kraju – Islamabadzie – przez Malika Mumtaza Qadriego, jednego z ochroniarzy. Qadri w swoim oświadczeniu stwierdził, że morderstwo popełnił z zimną krwią, aby zemścić się na gubernatorze za to, że ten publicznie krytykował prawo dotyczące bluźnierstwa w Pakistanie. Prawo to przewiduje dla winnych bezczeszczenia religii surowe kary – od grzywny do kary śmierci. Pod koniec listopada 2010 r. różne grupy religijne w całym kraju organizowały masowe demonstracje przeciwko rządowi, aby pokazać poparcie dla prawa odnoszącego się do bluźnierstwa i potępienie Taseera, który chciał jego zniesienia. Niektóre grupy twierdziły, że sam gubernator był winny apostazji, tj. przestępstwa zagrożonego w prawie islamskim karą śmierci. Część przywódców ze szkoły Barelwi potępiła zamach i odmówiła uczestniczenia w pogrzebie zabójcy. Część uczonych Barelwi jednak zdecydowanie broniła Qadriego. Jeden z nich sugerował, że była to zrozumiała reakcja pobożnego człowieka wobec działań Taseera, które naruszały prawo do ochrony czci proroka Mahometa. Co więcej, ponieważ konstytucja Pakistanu zapewnia wysokim rangą urzędnikom immunitet od odpowiedzialności karnej, to argumentowano, że był to jedyny sposób, aby ukarać bluźniercę za jego zbrodnie przeciwko islamowi. Podkreślano, że Qadri naprawdę nie miał innego wyboru niż zabicie bluźniercy.

Istotne w tej sprawie wydaje się być zachowanie samego zabójcy, który wcześniej nie miał związków z islamskim ekstremizmem. Qadri twierdził, że działał zupełnie sam i stanowczo zaprzeczył, że był pod wpływem jednego z radykalnych ruchów politycznych lub religijnych, znanych z podżegania do dżihadu w Pakistanie. Przyznał, że 31 grudnia 2010 r., na kilka dni przed zamachem, zdecydował się zabić gubernatora. Był to piątek, muzułmański dzień wspólnych modłów, a w całym kraju w meczetach lokalni liderzy religijni głośno demonstrowali przeciwko uchyleniu ustawy o bluźnierstwie. Pobożny muzułmanin i członek organizacji Barelwi (odłamu Dawat-e-Islami) – Qadri – uczestniczył w wiecu poparcia zapisów ustawy o bluźnierstwie, który odbył się

²² Należy pamiętać, że założyciel Tablighi Jama'at Muhammad Ilyas był charyzmatycznym sufi należącym do kierunku Chishtiyya. Siedziba jego ruchu znajdowała się w Delhi, obok najważniejszego sanktuarium dla Sufich – miasta Nizamuddin Dargah. Yoginder Sikand przekonuje nawet, że Tablighi Jama'at nie do końca negował sufizm, ale dokonał redefinicji niektórych jego tez, odrzucając z sufizmu wszystko to, co było w nim nieislamskie i niedostosowane do szariatu. Zob. tenże, *The Reformist Sufism of the Tablighi Jama'at: The Case of the Meos of Mewat, India*, w: *Sufism and the „Modern” in Islam*, M. van Bruinessen, J. Day Howell (red.), London 2007, s. 147. W ocenie tego autora Tablighi Jama'at jest ruchem nowoczesnym, ale nie modernistycznym, tamże.

²³ T.K. Gugler, *Jihad, Da'wa, and Hijra...* [dostęp: 19 I 2014].

w Rawalpindi. Później przyznał, że został zainspirowany do zamordowania gubernatora przez „porywające przemówienia” i modlitwy głoszone przez duchownych liderów wiecu. Jednym z nich był Hanif Qureshi, radykalny i charyzmatyczny uczonec Barelwī, działacz i założyciel organizacji o nazwie Shahab-e-Islam. Po zabiciu Taseera Qureshi poświęcił kazanie Qadriemu i poprowadził procesję do domu zabójcy²⁴. Powyższy przykład wyraźnie wskazuje na to, że nie wszystkie nurty pokojowego islamu są wolne od radykałów wzywających do przemocy i mordów w imię religii.

Tablighi Jama'at – narodziny i rozwój

Jak zauważył wytrawny znawca muzułmańskich ruchów misyjnych o charakterze globalnym Marc Gaborieau, badania dotyczące działalności tych ruchów stały się modne na Zachodzie po 1980 r. Studia te charakteryzują się jednak dwoma rodzajami błędów: brakuje im wystarczająco długiej perspektywy historycznej, ponieważ koncentrują się głównie na ostatnich dwudziestu pięciu latach, a po drugie nie mają dostępu do źródeł historycznych dotyczących tych ruchów. Jest to widoczne zwłaszcza na przykładzie Tablighi Jama'at, które należy badać, uwzględniając ostatnie 80 lat²⁵. Wydaje się jednak, że właściwsze jest cofnięcie się nawet do drugiej połowy XIX w., to jest do chwili powołania do życia ruchu Dēobandi, którego ideologia stała się fundamentem dla Tablighi Jama'at.

Wspomniany wyżej M. Gaborieau wskazuje na bezpośrednie powiązania Tablighi Jama'at ze szkołą Dēobandi, która prowadziła działalność misyjną na długo przed założeniem tego ruchu, i dodaje, że wszyscy jego przywódcy byli edukowani w tej szkole²⁶. Tablighi Jama'at jest tylko jednym z wielu elementów szkoły Dēobandi, które obejmują nie tylko struktury pokojowe, lecz także „bojowników dżihadu”. Członkowie Dēobandi zawsze byli mniejszością wśród wojujących działaczy zaangażowanych politycznie, w przeciwieństwie do swoich rywali z ruchu Barelwī, którzy popierali zachowania kwietystyczne, czerpiąc z sufizmu. Ale również wśród członków tego ruchu byli radykałowie gotowi do stosowania przemocy.

Szkoła Dēobandi kładzie duży nacisk na edukację religijną i nakazuje swoim wyznawcom ściśle przestrzeganie norm szariatu. W przeciwieństwie do szkoły Barelwī zakazuje odwiedzania grobów świętych. Jest to nurt podobny do wahabizmu w Arabii Saudyjskiej. Szkoła Dēobandi naucza purytańskiego islamu i wzywa swoich zwolenników do politycznego zaangażowania, zdecydowanie negując modernizację²⁷. O radykalizmie Dēobandi najlepiej świadczy fakt, że rząd Pakistanu w 2006 r. zakazał rozpowszechniania *Zbioru Fatw* wydanych przez Rasheeda Ahmeda Gangohiego (1826/9–1905), ponieważ wzywają one do nienawiści religijnej²⁸.

²⁴ Szerzej zob. I. Khan, *The Assertion of Barelvi Extremism* [online], <http://www.hudson.org/research/9848-the-assertion-of-barelvi-extremism> [dostęp: 19 III 2014].

²⁵ M. Gaborieau, *What is left of Sufism in Tablighi Jama'at?* [online], <http://assr.revues.org/3731> [dostęp: 12 I 2014].

²⁶ Tamże. Podobne stanowisko prezentuje B.D. Metcalf, która wywodzi, że Tablighi Jama'at był pochodną ruchu Dēobandi. Zob. też, „*Traditionalist*” *Islamic Activism: Deoband, Tablighis, and Talibs* [online], <http://essays.ssrc.org/sept11/essays/metcalf.htm> [dostęp: 23 II 2014].

²⁷ Por. T.K. Gugler, *Die Dār-al-'ulūm Deoband. Ein Rundgang durch das Zentrum islamischer Gelehrsamkeit in Südasien* [online], <http://www.suedasien.info/analysen/2555> [dostęp: 20 III 2014].

²⁸ Tamże. Gangohi uchodzi za jednego z najznamienitszych uczonych tego ruchu. Najbardziej znani uczeni szkoły Dēobandi to: Qasim Nanotwi (zm. w 1879 r.), wspomniany wyżej Rasheed Ahmed Gangohi, Mahmoodul-Hasan (zm. w 1920 r.), Khalil Ahmad Saharanpuri (zm. w 1928 r.), Anwar Shah Kashmiri (zm. w 1933 r.), Ashraf Ali Thanwi (zm. w 1943 r.), Ilyas Khandhalwi (zm. w 1944 r.), Ubaidullah Sindhi (zm. w 1944 r.), Shabbir Ahmed Uthmani (zm. w 1949 r.), Mufti Kifayatullah (zm. w 1952 r.), Hussain Ahmed

Sam założyciel Tablighi Jama'at, Muhammad Ilyas Khandhalwi, nie był wolny od widocznego zaangażowania politycznego. Studiował w Dēobandi w chwili, gdy indyjski ruch narodowy nabierał dużej dynamiki. Biografowie Khandhalwiego przypominają, że kiedy wstąpił do Dēobandi w 1908 r., aby zakończyć naukę pod kierunkiem słynnego nacjonalistycznego przywódcy Mahmūdu'l-Hasana (1851–1920), to osobiście złożył przysięgę dżihadu. Można zatem sformułować wniosek, że klimat, w którym powstawał ruch Tablighi Jama'at, wcale nie był pokojowy, ani że nie głosił czysto obronnego dżihadu. W środowisku Muhammada Ilyasa bowiem świętą wojnę za pomocą miecza uznawano za podstawowy obowiązek muzułmanina²⁹.

Szkoła Dēobandi już od swych początków cechowała się silnym nastawieniem antyzachodnim. W mniemaniu jej założycieli społeczeństwa islamskie zostały w tym w Zachodem we wszystkich sferach życia, ponieważ uwiodła je niemoralną i materialistyczna westernizacja, w związku z czym odeszły od pierwotnych nauk Proroka Mahometa. Zwolennicy Dēobandi są sunnitami, którzy uznają zasady hanafickiej szkoły prawa³⁰. Nazwa ruchu – „Dēobandi” – pochodzi od miasta położonego 100 km na północ od Delhi, w którym w 1867 r. powstała *madrasa*, szkoła religijna, z czasem nazwana Tradycją Dēobandi. *Madrasa* zgromadziła muzułmanów, którzy byli wrogo nastawieni do rządów brytyjskich i zobowiązywali się do literalnej i surowej interpretacji islamu. Pragnęli ponadto uchronić muzułmanów przed wpływami hinduizmu.

Jak zauważył T.K. Gugler, chociaż zwolennicy Dēobandi wywodzą się ze społeczności sunnickiej, to jej wyznawcy nie są „czystymi” sunnitami. Nauczanie Dēobandi głosi, że:

- 1) muzułmanie są przede wszystkim wyznawcami islamu, a dopiero w drugiej kolejności przynależą do kraju, którego są obywatelami lub w którym rezydują,
- 2) muzułmanie uznają tylko religijne granice ich ummy (wspólnoty wiernych), a nie granice państwowe,
- 3) wyznawcy islamu mają święte prawo i obowiązek do swobodnego wędrowania do dowolnego kraju, po to aby prowadzić dżihad, który będzie chronić muzułmanów żyjących w tym kraju³¹.

Szkoła Dēobandi jest powszechnie praktykowana w Pakistanie i Afganistanie. W Afganistanie ma rzesze zwolenników, a sławetny przywódca afgańskich talibów, mułła Omar, był wychowankiem tej szkoły³². Ruch Dēobandi w islamie sunnickim

Madani (zm. w 1957 r.), Yusuf Khandhalwi (zm. w 1965 r.), Idris Khandhalwi (zm. w 1974 r.), Mufti Muhammad Shafi Uthmani (zm. w 1976 r.), Yusuf Binori (zm. w 1977 r.), Mufti Mahmood (zm. w 1980 r.), Tayyeb Qasmi (zm. w 1980 r.), Zakariyya Khandhalwi (zm. w 1982 r.), Habeebur Rahman Azami (zm. w 1992 r.), Manzoor Numani (zm. w 1997 r.), Umar Palanpuri (zm. w 1997 r.), Abul Hasan Ali Nadwi (zm. w 1999 r.), Abdur Rasheed Numani (zm. w 1999 r.), Yusuf Ludhyanwi (zm. w 2000 r.), Mufti Rasheed Ahmed (zm. w 2002 r.) oraz Mufti Rafi Uthmani, Mufti Taqi Uthmani, Fadhlor Rahman Azami, Sulaiman Moola i Tariq Jamil.

²⁹ Na temat genezy Tablighi Jama'at zob. J.A. Ali, *Islamic Revivalism: Encounter the Modern World (A Study of the Tabligh Jama'at)*, New Delhi 2012, zwłaszcza rozdział V: *The Genesis of Tabligh Jama'at*; zob. też F.A. Noor, *Islam on the Move. The Tablighi Jama'at in the Southeast Asia*, Amsterdam 2012, s. 28–29, a także Y. Sikand, *The Origins and Development of the Tablighi Jama'at, 1920–2000: A Cross Country Comparative Study*, bmw 2002, w różnych miejscach.

³⁰ J.A. Ali, *Tablighi Jama'at: A transnational movement of Islamic faith regeneration*, w: „Economic and Political Studies” 2010, nr 3, s. 106.

³¹ T.K. Gugler, *Die Dār-al-'ulūm Deoband. Ein Rundgang durch das Zentrum islamischer Gelehrsamkeit in Südasien* [online], <http://www.suedasien.info/analysen/2555>.

³² D. Reetz, *Keeping busy on the path of Allah: the self-organisation (Intizam) of the Tablighi Jama'at* [online], <http://www.zmo.de/dietrich/OM%20aReetz.pdf> [dostęp: 19 I 2014] oraz L. Puri, *The Past and Future of Deobandi*

powstał w odpowiedzi na brytyjskie panowanie kolonialne w Indiach, a później rozwijał się w Pakistanie, w zdecydowanej opozycji do poglądów neokolonialnej elity tego kraju. Wyznawcy tego ruchu opowiadają się za silnym ograniczeniem pozycji kobiet. Uważają, że szyici nie są muzułmanami. Głoszą kult lidera lub amira (inaczej emira – przywódcy) po to, aby pakistańskie społeczeństwo przybrało charakter identyczny z modelem, jaki panował w czasach proroka Mahometa. Jednym z najbardziej znanych członków Dēobandi w Pakistanie był prezydent Pervez Musharraf (ur. w 1943 r.), który zresztą przyszedł na świat w Indiach, w mieście, od którego szkoła wzięła swoją nazwę³³.

To właśnie z ruchu Dēobandi wywodzi się Tablighi Jama'at (Wspólnota Kazań i Misji, inaczej też: Grupa Modlitewna, Towarzystwo Szerzenia Wiary) założona przez wychowanka szkoły Dēobandi Maulana Muhammada Ilyasa Kandhalawiego (1885–1944) w 1927 r. (niektóre źródła jako datę powstania ruchu podają rok 1926) w indyjskiej miejscowości Mewat w pobliżu Delhi³⁴. Od samego początku w ideologii Tablighi Jama'at są wyraźnie dostrzegalne radykalizm, a nawet ekstremizm. Ilyas Kandhalawi i jego zwolennicy byli nietolerancyjni wobec innych muzułmanów, szczególnie szyitów. Zdecydowanie nieprzejednane stanowisko prezentowali jednak wobec wyznawców innych religii. Odrzucili nowoczesność, głosząc, że jest sprzeczna z islamem. Wykluczyli kobiety z życia publicznego i dowodzili, że islam musi zapanować nad wszystkimi innymi religiami. Opowiadali się za literalną interpretacją szariatu i negowali wszelkie działania sprzeczne z tradycją Proroka Mahometa³⁵. Założyciel ruchu miał ambicje, które po latach udało się w pełni zrealizować jego następcom: stworzono organizację o charakterze globalnym³⁶.

Zgodnie z głoszoną ideologią członkowie i zwolennicy Tablighi Jama'at oprócz Koranu powinni studiować tylko literaturę z kręgu autorów Tablighi – szczególnie Tablighi Nisab, tj. eseje pióra siostrzeńca Ilyasa Muhammada – Zakariyya Kandhalawiego (1898–1982). Należy zauważyć, że ruch Tablighi Jama'at nie jest monolitem: jeden odłam głosi prowadzenie pokojowego dżihadu przez sumienie (*dżihad bin nafs*), podczas gdy bardziej radykalne skrzydło opowiada się za prowadzeniem dżihadu mieczem (*dżihad bin saif*). W praktyce jednak wszystkie odłamy Tablighi głoszą hasła zbieżne z ideologią skrajnie ortodoksyjnego nurtu islamu powstałego w XVIII-wiecznej Arabii – wahabitów-salafitów³⁷.

Ruch Tablighi Jama'at działa w sposób zakonspirowany, a jedną z przyczyn tego jest fakt, że jego przywództwo było przez długi czas skupione w rękach jednej rodziny. Wszyscy przywódcy tego ruchu byli związani z rodziną jego założyciela – Ilyasa – wprost albo byli z nim spokrewnieni. Po śmierci Ilyasa w 1944 r. jego syn, Maulana Muhammad Yusuf (1917–65), stanął na czele ruchu i w sposób znaczący poszerzył jego zasięg i wpływy.

Po podziale Indii Tablighi Jama'at szybko umocnił się w nowym kraju muzułmańskim – Pakistanie. Yusuf i jego następcy – Inamul Hassan (1965–1995) przekształcili Ta-

Islam [online], <http://www.ctc.usma.edu/posts/the-past-and-future-of-deobandi-islam> [dostęp: 12 I 2014].

³³ Większość przywódców talibów należała do ruchu Dēobandi lub była pod wpływem seminariów tego ruchu w Pakistanie.

³⁴ Zob. F.A. Noor, *Islam on the Move. The Tablighi Jama'at in the Southeast Asia*, Amsterdam 2012, s. 28.

³⁵ Y. Sikand, *Tablighi Jamaat and Hindu Revivalism* [online], <http://tablighijamaat.wordpress.com/2008/05/18/tablighi-jamaat-and-hindu-revivalism/>.

³⁶ Inaczej było z ruchem Jama'at-e-Islami założonym w 1941 r. przez Abula Ala Maududiego, który swoją działalność ograniczał do terytorium Indii Brytyjskich.

³⁷ Szerzej na temat wahabizmu-salafizmu zob. D. Pratt, *Global Salafism: Islam's New Religious Movement*, w: *Reviews in Religion & Theology* [online], <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-9418.2011.00927.x/abstract> [dostęp: 14 II 2014].

blighi Jama'at w prawdziwie międzynarodowy ruch, który aktywnie działa we wszystkich krajach, w których istnieją społeczności muzułmańskie. Pod koniec 1960 r. ruch, o którym mowa, ugruntował swoją pozycję nie tylko w Europie Zachodniej i Ameryce Północnej, lecz także w Japonii, która nie ma znaczącego odsetka ludności muzułmańskiej.

Według różnych danych Tablighi Jama'at działa dziś w 223 krajach, a liczba jego zwolenników może sięgać nawet 100 milionów³⁸. W 2005 r. liczbę członków tego ruchu w Europie Zachodniej szacowano na ponad 150 000³⁹. Wydaje się jednak, że obecnie, w 2014 r., liczba ta znacznie przekracza 200 000 członków.

Działalność ruchu Tablighi Jama'at odwołuje się do sześciu zasad, które są kwintesencją nauczania tego ruchu, tj. do zasady:

- 1) Kalimah – artykułu wiary, w którym członek Tablighi przyznaje, że nie ma boga oprócz Allaha, a Mahomet jest jego wysłannikiem. Jest to akceptacja szahady – muzułmańskiego wyznania wiary, jednego z pięciu głównych obowiązków, jakie islam nakłada na swoich wyznawców⁴⁰,
- 2) Salat – pięciu codziennych modlitw, które są niezbędne do duchowego uniesienia, pobożności i życia wolnego od bóleczek świata materialnego. Ta zasada odgrywa najważniejszą rolę w praktykowaniu islamu i jest wstępem do podejmowania wszelkich działań motywowanych religią,
- 3) Ilm i dhikr – wiedza i pamięć o Bogu rozważane podczas spotkań, w których czasie zgromadzeni słuchają kazań głoszonych przez emira, modlą się, recytują Koran i czytają hadisy. Podczas takich spotkań razem sprzątają, przygotowują i spożywają posiłki, dzięki czemu budują poczucie wspólnoty,
- 4) Ikram-i-Muslim – szacunek dla współtowarzyszy muzułmanów. Młodych muzułmanów nakazuje się traktować z życzliwością i uprzejmością,
- 5) Ikhlas-i-Niyat – poprawa własnego życia przez prośby i błagania kierowane do Boga i wykonywanie wszystkich czynności w imię Allaha, co jest konsekwencją życia muzułmanina, które ma być skupione wokół służenia Allahowi,
- 6) Tafriq-i-Waqt – pokazywanie zalet islamu z czasów Mahometa, podążanie śladami Proroka przez głoszenie jego przesłania od drzwi do drzwi w imię wiary. Ta szósta zasada ściśle wiąże się z obowiązkiem, jaki ciąży na każdym członku Tablighi, tj. z uczestnictwem w khuruj – podróży misyjnej, podczas której głosi się nauki Mahometa oraz zachęca się muzułmanów do praktykowania islamu, jaki istniał w czasach Proroka i kalifów prawowiernych.

Organizacja

Choć niewiele wiadomo na temat szczegółów funkcjonowania ruchu Tablighi Jama'at, to wyciekające informacje pozwoliły na zbudowanie schematu organizacyjnego.

³⁸ Zob.. A. Horstmann, *The Tablighi Jama'at, Transnational Islam, and the Transformation of the Self between Southern Thailand and South Asia*, w: „Comparative Studies of South Asia, Africa and the Middle East” 2007, t. 27, nr 1, s. 27.

³⁹ Zob. *Muslim Networks and Movements in Western Europe*, w: „Pew Forum on Religion & Public Life”, September 2010, s. 45.

⁴⁰ Oprócz szahady (tj. islamskiego wyznania wiary) są to: salat, zekat (obowiązkowa jałmużna), saum (post w ramadanie) i hadżdż (pielgrzymka do Mekki).

Struktura organizacyjna Tablighi Jama'at⁴¹

⁴¹ Źródło: D. Reetz, *Frömmigkeit in der Moderne: die Laienprediger der Tablighi Jama'at*, w: *Islam in Europa: Religiöses Leben Heute. Ein Portrait ausgewählter islamischer Gruppen und Institutionen*, Münster 2010, s. 48.

Powyższy schemat pokazuje, że Tablighi Jama'at ma słabo sformalizowaną strukturę organizacyjną i mocno wewnętrzny profil instytucjonalny. Ruch trzyma się dala od mediów i unika publikowania informacji o swojej działalności i liczbie swoich członków. Nie ma zresztą żadnego sformalizowanego procesu rejestracji członków. Tablighi Jama'at jako organizacja nie szuka zewnętrznych darowizn i przynajmniej teoretycznie nie jest przez nikogo finansowana. Twierdzi, że w rzeczywistości członkowie sami pokrywają własne wydatki. Ruch niechętnie upublicznia poglądy swoich przywódców i nigdy oficjalnie nie ogłosił ich tekstów. Nawet jeśli istnieją publikacje związane z ruchem, w szczególności te napisane przez Zachariasza Kandahalwiego, to nigdy nie kładziono nacisku na naukę z tych książek, tylko zachęcano do werbalnej komunikacji osobistej – twarzą w twarz. Z tego powodu niektórzy autorzy porównują Tablighi do Świadków Jehowy. Tablighi zaleca zbiór prac zwykle określany jako *Tablighi Nisaab (Tablighi Curriculum)*. Składają się nań następujące pozycje: *Hayatus Sahabah, Fazail-e-Amaal, Fazail-e-Sadqaat* i *Muntakhab-e-Ahadis*.

Działania organizacji są koordynowane przez centra oraz siedziby zwane Markaz. Tablighi Jama'at utrzymuje swoją międzynarodową siedzibę, zwaną Nizamuddin Markaz, w Nizamuddin (Indie). Ma również krajowe Markaz-centra w ponad 220 państwach⁴², w celu koordynowania swoich działań na obszarze poszczególnych krajów. Z kolei na poziomie lokalnym Markaz lokalne (regionalne) gromadzą wolontariuszy, którzy samodzielnie finansują swoją działalność misyjną.

Centrala Tablighi Jama'at wpływa na szkoły religijne – madrasy, które działają zgodnie z tradycją Dēobandi, a są ulokowane przy krajowych i lokalnych Markaz-centrach. Ruch prowadzi działalność wydawniczą, handluje książkami, kasetami, płytami, ma własne strony internetowe oraz podejmuje działalność w mediach. Członkowie ruchu w Europie Zachodniej i w USA starają się sprawować duchową opiekę w szpitalach i w więzieniach. W Azji Południowej prowadzą bezpośrednią działalność w wojsku, policji i w szkołach wyższych.

Przywództwo

Na czele ruchu stoi amir (emir). Jest to w Tablighi Jama'at tytuł lidera, który przysługuje przywódcom ruchu na szczeblu światowym, krajowym i lokalnym. Amir w Tablighi jest powoływany do pełnienia swojej funkcji przez Szurę – Centralną Radę Konsultacyjną na szczeblu globalnym. Pierwszym amirem był założyciel ruchu Muhammad Ilyas, drugim jego syn Muhammad Yusuf Kandhalawi, a trzecim Inaam ul Hasan. Obecnie nie ma jednego przywódcy, a na czele ruchu stoją dwie osoby – Zubair ul Hasan i Saad Kandhalawi – obaj pełniący funkcję amirów⁴³.

Co znamienne, w ruchu Tablighi panuje swoisty, unikalny system, ponieważ poza stanowiskiem amira inne stanowiska tu nie istnieją. Przeprowadza się jedynie wybory amira, a po jego wybraniu podejmowane przez niego decyzje są ostateczne i muszą być bezdyskusyjnie wcielane w życie. Amir przy podejmowaniu decyzji nie musi ich z nikim konsultować⁴⁴. Swoją funkcję pełni dożywno.

⁴² A. Horstmann, *The Tablighi Jama'at, Transnational Islam, and the Transformation of the Self between Southern Thailand and South Asia*, w: „Comparative Studies of South Asia, Africa and the Middle East” 2007, t. 27, s. 27.

⁴³ J.A. Ali, *Tablighi Jama'at: A transnational movement of Islamic faith regeneration*, w: „European Journal of Economic and Political Studies”, Istanbul 2010, nr 3, s. 116.

⁴⁴ Zob. M.K. Sahib, *Advantageous Structure for the Jihād Organizations* [online], <http://www.2600.com/>

Sposób prowadzenia działalności misyjnej przez Tablighi Jama'at. Khurūj – misje wędrowne

Ruch zachęca swoich członków do odbywania wędrowek i podróży misyjnych (Khurūj) jako świeccy kaznodzieje w grupach po 10–15 mężczyzn. Wtedy Khurūj noszą nazwę Jama'at. W sytuacji, gdy w podróżach tych uczestniczą kobiety, podróże te są określane jako Masturat Jama'at. Tablighi Jama'at zachęca swoich wyznawców do prowadzenia aktywnej działalności misyjnej w taki sposób, aby jeden dzień w tygodniu, trzy dni w miesiącu, jeden miesiąc w ciągu roku, a trzy miesiące przynajmniej raz w życiu uczestniczyli w misjach Tablighi. Edukacja religijna prowadzona przez członków ruchu jest określana jako Ta'lim⁴⁵.

Podczas podróży misyjnych członkowie ruchu wyróżniają się strojem. Ubrani są w prostą, białą, luźną odzież, a na plecach noszą torby. „Misjonarze” powinni brać przykład z Mahometa: powinni spać tak, jak czynił to (zgodnie z przekazaną tradycją) Prorok, tj. na prawym boku, na gołej ziemi, z ręką pod policzkiem i z twarzą zwróconą w stronę Mekki. Adepti podczas każdej podróży często korzystają z meczetów jako ze swojej bazy. Szczególnie mocno są związani z meczetami, którymi zarządzają członkowie ruchu Tablighi. W tych meczetach odbywają się okresowe, mniejsze konwentykle członków ruchu na skalę lokalną.

W czasie swoich misji członkowie Tablighi Jama'at wyruszają z bazy znajdującej się w meczecie w odwiedziny do mieszkań i domów zajmowanych przez wyznawców islamu. Chodząc od drzwi do drzwi, zachęcają muzułmanów do uczestniczenia w wieczornych modlitwach w ich meczecie, a tym, którzy przyjdą, głoszą kazania i nauczają ich o zasadach Tablighi. Każdy, kto wie, jak wspólnotowe czy wręcz kolektywne jest życie muzułmanów (również w Europie Zachodniej), doskonale rozumie, jak skuteczna musi być metoda głoszenia islamu twarzą w twarz. Tylko nieliczni sprzeciwiają się tej agitacji, zwłaszcza jeśli zamieszkują w dzielnicy zdominowanej przez wyznawców islamu.

Adepti zachęcają do przyłączenia się do ruchu i odbywania podróży misyjnych. W Tablighi obowiązuje zasada, że każdy członek może zamiennie być kaznodzieją, kucharzem czy odpowiadać za porządek i czystość. Ta zmienność ról sprzyja konsolidacji grupy i podkreśla jej egalitarny charakter. Wśród członków Tablighi Jama'at jest to zazwyczaj określane jako khidmat i polega na służeniu i udzielaniu pomocy współtowarzyszom.

Ijtima – doroczne spotkanie

Inną ważną zasadą działania Tablighi Jama'at sprzyjającą konsolidacji ruchu jest organizowanie corocznych spotkań wyznawców, zwanych ijtimami, które odbywają się na szczeblu lokalnym, krajowym i globalnym. Typowe ijtimy trwają trzy dni i kończą się wyjątkowo długą modlitwą. Spotkania te są przez adeptów ruchu uważane za szczególnie podniosłe. W ich trakcie członkowie otrzymują błogosławieństwo dla swojej działalności. Podczas ijtim w spotkaniach Tablighi Jama'at w jednym miejscu gromadzą się niekiedy ponad dwa miliony uczestników. Do najstarszej ijtimy o zasięgu światowym doszło w Bhopalu, stolicy Madhya Pradesh w Indiach. Współcześnie najliczniejsze

news/mirrors/harkatmujahideen/www.harkatmujahideen.org/jihad/advantag.htm [dostęp: 12 II 2014].

⁴⁵ Zob. J.A. Ali, *Tablighi Jam'at: A transnational movement...*, s. 114–115.

z tych corocznych spotkań odbywają się w Indiach, Pakistanie i Bangladeszu. Wydaje się, że dziś najważniejszym miejscem spotkań wyznawców Tablighi jest ijtima odbywająca się w Raiwind w Pakistanie.

Jedno z takich ijtim opisał Tiziano Terzani – włoski dziennikarz o poglądach lewicowych:

Pojechałem do Lahore przez Abu Hanifaha. Powiedział mi, że jego „misją” w Pakistanie był udział w dorocznym spotkaniu Tablighi Jama’at, więc pojechałem za nim. Robi wrażenie. Trzydzieści kilometrów od Lahore, na równinie Raiwind, na trzy dni zebrało się w cieniu ogromnych białych płacht ponad milion mężczyzn (nie widziałem ani jednej kobiety) ze wszystkich zakątków Pakistanu i różnych części świata. Razem, w nieustannej chmurze żółtego pyłu podnoszonego przez wiatr, modlili się pięć razy dziennie, słuchali przemówień starszyny i umacniali więzy braterstwa muzułmańskiego, które nam, ludziom Zachodu, często trudno zrozumieć, bo coraz bardziej jesteśmy przyzwyczajeni do myślenia o „moim”, a coraz mniej o „naszym”.

Tablighi to dziwna, zdyscyplinowana i potężna organizacja. Formalnie są islamskimi misjonarzami oddanymi nie nawracaniu niewiernych, ale reformie duchowej muzułmanów, którzy „padli ofiarą wpływu zachodniego materializmu”. Każdy członek organizacji za darmo poświęca temu dziełu misyjnemu cztery miesiące w roku. W małych grupach, nie czytając gazet ani nie oglądając telewizji, żeby się nie rozpraszać, podróżują po kraju, mieszkają w najodleglejszych wioskach i uczą ludzi „prawdziwej drogi Allaha”. Dzięki temu stworzyli ogromną sieć kontaktów i są teraz bardzo wpływowi, nie tylko w Pakistanie, ale także w różnych częściach świata, w których są obecni. Ich sekretem jest to, że pozostają w cieniu. Tablighi nie szukają rozgłosu, nie chcą, żeby o nich pisano, nie pozwalają na robienie zdjęć ani na filmowanie, a ich przywódcy nie udzielają wywiadów.

Tablighi utrzymują, że są przeciwni przemocy, że nie chcą się mieszać do polityki i nie mogą być przez to myleni z fundamentalistami z ekstremistycznych partii muzułmańskich, które występują przeciwko rządowi i otwarcie popierają Osamę i talibów. Jednak po spędzeniu wielu godzin w tym ogromnym, zdyscyplinowanym zbiorowisku mężczyzn w białych kufi lub turbanach na głowach, przesuwających paciorki różańca, było dla mnie oczywiste, że pomimo pozornych różnic Tablighi, Osamę i talibów łączy wspólnota interesów i niewypowiedziana solidarność. Co trzeba zrozumieć, ponieważ w szerszym znaczeniu dotyczy to wszystkich muzułmanów na całym świecie⁴⁶.

Z opisu Terzaniego, który nie jest wyznawcą islamu, przebija lęk zmieszany z podziwem dla dokonań Tablighi. Warto sobie zatem uświadomić, jak wielkie wrażenie muszą robić tego typu spotkania na wiernych wyznawcach Allaha⁴⁷.

Przyczyny sukcesu Tablighi Jama’at

Na sukces przesłania głoszonego przez misjonarzy Tablighi Jama’at składa się wiele czynników. Bez wątpienia jest ono proste i skuteczne, dzięki czemu idee przekazywane przez ruch trafiają do szerokich rzesz muzułmanów zróżnicowanych pod względem edukacji i wiedzy o islamie. Misjonarze unikają abstrakcyjnych dyskusji doktrynalnych, a grupa skupia się na potrzebie wzmocnienia i poprawy religijności poszczególnych członków.

⁴⁶ T. Terzani, *Listy przeciwko wojnie*, Warszawa 2001, s. 82–83.

⁴⁷ Thomas Gugler stwierdził, że chociaż nie był aktywnym uczestnikiem Zgromadzenia, to nawet dla niego obserwowanie tego rytuału w Karaczi Multan, Bangalore czy Barcelonie było dużym przeżyciem. Zob. T.K. Gugler, *Jihad, Da’wa, and Hijra...* [dostęp: 19 I 2014].

Zgodnie z ideologią ruchu trzyma się on z dala od polityki⁴⁸. Zamiast tego dąży do poprawy dobrobytu społeczeństwa jako całości, a grupa misyjna dąży do duchowego przekształcenia jednostki. Przyjęcie takich metod działania pozwoliło ugrupowaniu na dostosowanie się do różnych konfiguracji społeczno-politycznych i ułatwiło ekspansję. Pozostając formalnie apolityczną (w przeciwieństwie np. do Bractwa Muzułmańskiego), Tablighi Jama'at unika konfrontacji politycznej, dzięki czemu może się rozwijać w wielu krajach, bez obawy, że zostanie zdelegalizowana. Należy jednak pamiętać, iż nie jest to do końca prawda, ponieważ niektórzy członkowie tego ruchu zasiadają w rządach w Pakistanie i Bangladeszu, a grupa dąży do utrzymania bliskich relacji z rządami w Azji Południowej.

Doktryna Tablighi Jama'at nakazuje szacunek dla urzędu oraz poszanowanie dla władzy politycznej. Nie można wykluczyć, że przyczyną głoszenia takich haseł może być fakt, że grupa ma charakter hierarchiczny i podkreśla autorytet rady starszych.

Jak już wspomniano wyżej, zwolennicy ruchu działają w konspiracji: ugrupowanie prowadzi działalność, dochowując ściślejszej tajemnicy. Niewiele wiadomo na temat wewnętrznego funkcjonowania w ugrupowaniu, ponieważ nie sporządza ono oficjalnych list członkowskich.

Genialnym i zarazem nowatorskim posunięciem Ilyasa, które pozwoliło na rozwój i ekspansję ruchu Tablighi Jama'at, była idea zapoczątkowana w 1934 r. głosząca, że rozpowszechnianie islamu powinno być obowiązkiem każdego muzułmanina, a nie wyłączną domeną duchowej elity – ulemów.

Tablighi Jama'at w Europie Zachodniej

Dynamiczny rozwój ruchu w krajach niemuzułmańskich rozpoczął się w 1970 r., a jego przyczyną było ustanowienie ścisłych relacji pomiędzy saudyjskimi wahabitami i zwolennikami Dēobandi z Azji Południowej. Była to sytuacja szczególna, ponieważ wahabici lekceważąco odnoszą się do innych islamskich szkół. W tym przypadku docenili jednak nauczanie Tablighi Jama'at, pomimo tego, że nie pochwalają niektórych zachowań jego członków. Sheikh Abd al Aziz ibn Baz, jeden z najbardziej wpływowych duchownych wahabitów pod koniec XX w., docenił przedstawicieli Tablighi za ich działalność i zachęcał swych braci wahabitów do uczestniczenia w ich misjach, po to aby im przewodniczyć i doradzać⁴⁹. Ta współpraca przyniosła wymierne korzyści finansowe – Arabia Saudyjska zaczęła przekazywać dla Tablighi Jama'at znaczne kwoty. Pomimo tego, że ruch ten formalnie wymaga od swoich członków, aby sami pokrywali koszty swoich misji, to w praktyce pieniądze z Arabii pokryły koszty podróży tysięcy biednych misjonarzy. Chociaż działalność finansowa Tablighi Jama'at jest owiana tajemnicą, to nie ulega wątpliwości, że niektóre z wysokich kwot przeznaczanych na kierowane

⁴⁸ Można jednak wskazać wiele znanych osobistości ze świata polityki związanych z tym ruchem. Są to m.in. byli prezydenci Pakistanu: Muhammad Rafika Tarar i Farooq Leghari [Sardar Farooq Ahmed Khan Leghari], a także były prezydent Indii dr Zakir Hussain. Ponadto gorącym zwolennikiem i członkiem Tablighi Jama'at był generał Ziaur Rahman, były prezes i szef sztabu armii Bangladeszu, który spopularyzował ten ruch w tym kraju. Zob. S. Uddin Shoab Choudhury, *Starter Groups for Islamism: the Tablighi Jamaat; Asma's Iman Raufand the Mosque at Ground Zero* [online], <http://www.think-israel.org/choudhury.raufmosquegroundzero.html> [dostęp: 3 IV 2013].

⁴⁹ <http://www.sunniforum.com/forum/archive/index.php/t-87968.html?s=64c9e04c901c9e-2292348c237baf49f1> [dostęp: 19 I 2014]. Należy jednak dodać, że ten islamski uczyony w niektórych kwestiach krytykował Tablighi.

przez Saudyjczyków organizacje, takie jak np. Światowa Liga Muzułmańska, służą finansowaniu działalności misjonarskiej prowadzonej przez Tablighi. Już w 1978 r. Światowa Liga Muzułmańska dofinansowała budowę meczetu Tablighi w Dewsbury w Anglii, który od tej pory jest centrum tego ruchu w całej Europie. Dzięki funduszom pochodzącym od wahabitów misjonarze Tablighi otrzymują wyższe wynagrodzenie niż to, jakie Unia Europejska płaci nauczycielom w Afryce. W Europie Zachodniej i Stanach Zjednoczonych Tablighi działają ramię w ramię z Deobandi oraz z meczetami i centrami islamskimi kontrolowanymi przez wahabitów⁵⁰.

Obecnie w Europie Markaz-centra Tablighi Jama'at działają (według danych prezentowanych przez sam ruch) w: Albanii, Austrii, Belgii, Bułgarii, Danii, Finlandii, Gibraltarze, Grecji, Hiszpanii, Holandii, Irlandii, Niemczech, Norwegii, Polsce, Portugalii, Rosji, Rumunii, Serbii, Szwecji, Szwajcarii, na Ukrainie, w Turcji, na Węgrzech, w Wielkiej Brytanii i we Włoszech⁵¹. W 2009 r. Sąd Najwyższy Rosji zakazał działalności Tablighi Jama'at na terenie tego kraju, uzasadniając to tym, że jest to organizacja, która zagraża stabilności etnicznej i religijnej społeczeństwa rosyjskiego oraz że dąży do naruszenia integralności terytorialnej Rosji⁵².

Należy mieć na uwadze, że dane te są informacjami oficjalnie dostępnymi, a Tablighi Jama'at może mieć swoje centra jeszcze w wielu państwach europejskich. Jak podaje Dietrich Reetz, Markaz – najważniejsze centra Tablighi Jama'at w Europie – powstawały w następującej kolejności:

- w 1972 r. we Francji,
- w 1975 r. w Belgii,
- w 1978 r. w Wielkiej Brytanii,
- w 1992 r. w Hiszpanii,
- w 2000 r. w Niemczech⁵³.

Pochodzenie społeczne i etniczne członków Tablighi Jama'at w wybranych krajach europejskich

Zwolennicy Tablighi w Wielkiej Brytanii pochodzą najczęściej z Azji Południowej, a należą do tego ruchu nie tylko wykwalifikowani fachowcy i właściciele firm, lecz także osoby z niższych warstw społecznych, które reprezentują tradycyjnych członków ruchu. We Francji i Hiszpanii natomiast członkami Tablighi są w dużej mierze muzułmańscy robotnicy z rejonu Maghrebu (Północnej Afryki). Warto zauważyć, że nie we wszystkich krajach, w których ruch próbował działać, odniósł równie spektakularne sukcesy. W Niemczech na przykład Tablighi ma duże trudności z pozyskiwaniem nowych adeptów. Dzieje się tak najpewniej z tego powodu, że niemieccy muzułmanie pochodzą w większości z Turcji, tj. z kraju, w którym Tablighi Jama'at praktycznie nie istnieje. Wydaje się zatem, że przesłanie głoszone przez ruch nie jest dobrze przyjmowane przez tureckich muzułmanów.

⁵⁰ Zob. S. Uddin Shoaib Choudhury, *Starter groups for islamism: the Tablighi Jamaat: Asma'a Iman Rauf and the Mosque at Ground Zero* [online], <http://www.think-israel.org/choudhury.raufmosquegroundzero.html> [dostęp: 3 IV 2013].

⁵¹ <http://tablighijamaat.wordpress.com/2008/05/13/worldwide-tablighi-markaz-address/> [dostęp: 6 IV 2013]. Poza spolszczeniem nazw państw w artykule zachowano oryginalną pisownię, która jest dostępna na oficjalnej stronie ruchu.

⁵² O. Yarosh, *Sufickie ruchy odrodzenia islamu w Europie Zachodniej i na Ukrainie*, w: *Islam w Europie. bogactwo różnorodności czy źródło konfliktów*, M. Widy-Behiese (red. nauk.), Warszawa 2012, s. 172. O. Yarosh wskazuje, że ruch Tablighi działa także na Ukrainie, tamże.

⁵³ Zob. D. Reetz, *Frömmigkeit in der Moderne...*, s. 39.

Można postawić tezę, że chociaż Tablighi Jama'at deklaruje, iż jest ponadnarodową organizacją islamską, to swoich członków w danym państwie rekrutuje zgodnie z przynależnością regionalną lub etniczną⁵⁴.

Metody działania i ideologia

Ruch Tablighi Jama'at głosi hasło pokojowego dżihadu jako metody rozpowszechniania i wcielania w życie swoich postulatów. Podróże mają dla Tablighi takie same cechy, jak wczesnoislamskie najazdy (ghazwât), dokonywane podczas dżihadu. Pomimo tego, że misjonarze nie prowadzą „fizycznej walki z bronią” (qitâl), to jednak są oddziałem prowadzącym dżihad na drodze Allaha. Celem tych działań jest podbój świata zgodnie z wojskową terminologią klasycznego dżihadu, z najezdami, wypadami (Khurûj) i patrolami (gasht lub jaula).

Przywódcy Tablighi są emirami, tak jak dowódcy wojskowi w czasie dżihadu, na drodze Allaha. Analogicznie osoba, która umiera w trakcie misji Tablighi, jest szachidem – męczennikiem, który poległ w trakcie świętej wojny, tj. dżihadu⁵⁵.

Pomimo tego, że dżihad jest zwykle opisywany jako pokojowy, to jego duch ma charakter militarny. Nie jest zatem przypadkiem, że w niedawnej przeszłości meczety kierowane przez Tablighi w Europie czy w Indiach i Pakistanie służyły rekrutacji dla bardziej wojowniczych organizacji, które przyjmowały bojowników do walki w Afganistanie, Kaszmirze lub Bośni. Jak trafnie zauważył M. Gaboriau, ich dżihad nie jest całkowicie pokojowy⁵⁶.

Ruch Tablighi charakteryzuje się totalitarnym sposobem działania i uchodzi za instytucję totalną, to znaczy taką, która reguluje zachowanie wiernych zarówno w życiu prywatnym, jak i publicznym. Wielu autorów badających ten ruch podkreśla, że na jego członków wywierana jest ogromna presja psychologiczna⁵⁷.

Brak scentralizowanej kontroli

Co prawda ośrodki regionalne prowadzone przez Tablighi próbują nadzorować działalność ruchu w poszczególnych krajach, ale nadzór ten jest niezwykle utrudniony, zwłaszcza z powodu jego słabego sformalizowania. Ponadto wielu spośród jego członków bierze udział w działalności misyjnej bardzo nieregularnie, w weekendy lub raz na miesiąc.

Brak scentralizowanej kontroli oznacza, że różni misjonarze Tablighi działają na własną rękę i często podejmują działania improwizowane, zarzucając typowe sposoby postępowania. W rezultacie ruch charakteryzuje duża różnorodność podejmowanych działań w zależności od metody, zamiarów i skłonności jego lokalnych liderów i zwolenników. Na przykład duży kompleks Tablighi w brytyjskim miasteczku Dewsbury pełni funkcję centrali regionalnej i próbuje koordynować działania ruchu w całej Europie Północnej. Inne ośrodki bardziej się jednak koncentrują na lokalnych problemach lub na obsłudze poszczególnych grup etnicznych. Na przykład Tablighi Markaz w Barcelonie ukierunkował swoje wysiłki na potrzeby imigrantów pochodzenia

⁵⁴ E. Faust, *Tablighi Jama'at in Britain and Germany*, w: *Travellers in Faith: Studies of the Tablighi Jamā'at as a Transnational Islamic Movement for Faith Renewal*, M.Kh Masud (red.), Leiden 2000, s. 159.

⁵⁵ W tej kwestii zob. szerzej: M. Sadowski, *Dżihad – święta wojna w islamie*, w: „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2013, nr 8, s. 29–47.

⁵⁶ M. Gaborieau, „*What is left of Sufism in Tablighi Jamā'at?...*”

⁵⁷ Tamże.

północnoafrykańskiego. We Francji działa wpływowe Tablighi-centrum w St. Denis pod Paryżem, ale większość grup Tablighi w tym kraju działa niezależnie, głównie przez budowanie wzajemnych relacji z lokalnymi meczetami.

Przez wiele lat działalności w Europie Zachodniej Tablighi Jama'at w dużym stopniu dostosował się do realiów otaczającego świata i często wykorzystywał i wykorzystuje możliwości, jakie daje działalność prowadzona w ramach demokratycznego państwa prawa. Jest to szczególnie widoczne w odniesieniu do prawa, polityki i społeczeństwa obywatelskiego. Członkowie Tablighi wykazują, przynajmniej publicznie, wielką wolę współdziałania z niemuzułmańskimi instytucjami politycznymi, które pragną wykorzystywać do realizacji swoich celów. Zręcznie starają się pełnić rolę mediatora i pośrednika pomiędzy społecznością muzułmanów a lokalnymi władzami. We Francji na przykład lokalne grupy muzułmańskie długo nie były w stanie zbudować meczetu w Marsylii, aż w końcu Tablighi udało się pozyskać do realizacji tego zamierzenia burmistrza Jeana-Claude'a Gaudina, który publicznie poparł tę inicjatywę. To otworzyło drogę do rozpoczęcia budowy w 2007 r.⁵⁸

O ruchu Tablighi w Wielkiej Brytanii stało się szczególnie głośno, gdy jego przedstawiciele zakupili duży obszar ziemi w Londynie i zaczęli planować budowę ogromnego kompleksu w centralnym punkcie z meczetem na 70 000 wiernych. Budowle miały powstać w pobliżu obiektów olimpijskich przygotowywanych na igrzyska w 2012 r. Szeroki sprzeciw społeczny wobec tych działań nie pozwolił na realizację tego zamierzenia. Pomimo tego, że członkowie Tablighi są oficjalnie niechętni podejmowaniu nowatorskich działań, to zatrudnili agencję public relations w celu poprowadzenia ich kampanii wizerunkowej. W ostatnim czasie ruch szeroko wykorzystuje media, w szczególności nowe technologie informacyjne, do rozpowszechniania swojego posłannictwa, choć dawniej jego członkowie sceptycznie podchodzili do technologii informatycznych. Obecnie jednak krótkie filmy umieszczane przez Tablighi Jama'at na takich stronach, jak np. YouTube, wskazują na wzrastającą świadomość grupy, która pragnie znaleźć nowe sposoby, aby konkurować na rynku muzułmańskich ugrupowań i ruchów⁵⁹. Tablighi stał się zatem nowoczesną, elastyczną organizacją, która może szybko reagować i dostosować się do miejscowych warunków w celu zapewnienia sobie ekspansji.

Związki Tablighi Jama'at z terroryzmem islamskim

Jak wspomniano wcześniej, powstały prawie 90 lat temu w Indiach islamski ruch misyjny Tablighi Jama'at jest dziś obecny na wszystkich kontynentach i ma swoich zwolenników i wiernych członków w ponad 220 krajach świata. Ze względu na niewyjaśnione związki z ugrupowaniami terrorystycznymi jest zakazany w Iranie, Rosji, Tadżykistanie, Turkmenistanie i Uzbekistanie. W 2013 r. sąd w Astanie (Kazachstan) umieścił Tablighi Jama'at na liście ugrupowań ekstremistycznych. Jego działalność na terenie tego państwa została zakazana. Również Indie rozważają wprowadzenie zakazu prowadzenia działalności przez ten ruch. Według Bakhtiyara Babadjanova, profesora religioznawstwa i pracownika naukowego w Instytucie Studiów Orientalnych Akademii Nauk Uzbekistanu, celem globalnym misji Tablighi Jama'at jest „islamizacja” świata. Jak zauważa Babadjanov, działalność ruchu ma wiele wspólnych cech z działalnością

⁵⁸ <http://www.pewforum.org/2010/09/15/muslim-networks-and-movements-in-western-europe-tablighi-jamaat/> [dostęp: 10 I 2014].

⁵⁹ Tamże.

Hizb ut-Tahrir⁶⁰ (popularną międzynarodową organizacją islamską, która jest aktywna nie tylko w Azji Środkowej, lecz także w niektórych państwach europejskich i USA, i której członkowie popierają ustanowienie globalnego kalifatu). Na przykład w obu wymienionych organizacjach członkowie są skupieni w małych, lokalnych grupach, podlegają ścisłej dyscyplinie i rozkazom przywódcy. Muszą również przekazywać część swoich dochodów na rzecz organizacji. Ponadto obie organizacje są zaliczane do islamu sunnickiego i oczekują podobnego poziomu aktywnego zaangażowania swoich członków. W przeciwieństwie do Hizb ut-Tahrir Tablighi Jama'at nie dąży jednak do siłowego i jak najszybszego zaprowadzenia światowego kalifatu, a jego członkowie głoszą, że islamizacja musi być procesem długotrwałym. Organizacja, w przeciwieństwie do Hizb ut-Tahrir, stara się również unikać otwartych konfliktów z władzami⁶¹.

Ruch Tablighi formalnie głosi pokojową islamizację świata i odżegnuje się od stosowania przemocy, a nawet werbalnie potępia ataki terrorystyczne. Należy jednak mieć na uwadze to, że powstał on w czasie konfliktu, a jego celem była obrona wspólnoty muzułmańskiej w Indiach w czasie sporów religijnych w tym kraju, i że już od swego zarania przybrał charakter wojujący i fundamentalistyczny⁶². Ponadto można przytoczyć wiele faktów (o czym poniżej) wskazujących na mocne powiązania Tablighi Jama'at ze światowymi organizacjami terrorystów islamskich. S.U. Shoaib Choudhury przekonuje, że Tablighi to fanatyczna organizacja złożona z muzułmanów, która jest znana na świecie jako jedno z narzędzi podsywania do prowadzenia dżihadu i islamskiego terroryzmu. Ugrupowanie to działa nie tylko w Azji Południowej, lecz także stopniowo zyskuje na sile w wielu krajach zachodnich, w tym w Stanach Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii. Ruchowi Tablighi zarzuca się również to, że przyczynia się do finansowego wspierania kilku grup bojowników islamskich, takich jak Al-Kaida, Hamas, Laskhar-e-Taiba (oficjalna nazwa: Markaz Dawa wal-Irszad)⁶³.

Istnieją dowody wskazujące na to, że Tablighi Jama'at jest od dawna bezpośrednio zaangażowany w sponsorowanie grup terrorystycznych wywodzących się z Pakistanu i Indii. Część analityków uważa, że ruch ten w wysokim stopniu przyczynił się do powstania ekstremistycznego ugrupowania Harakat ul-Mudżahedin, które powstało w Raiwindzie w 1980 r., a prawie wszyscy jego członkowie założyciele byli równocześnie członkami Tablighi. Harakat wślwił się porwaniem w grudniu 1998 r. indyjskiego samolotu pasażerskiego, a 8 maja 2002 r. zabójstwem francuskich inżynierów w Karaczi. *Te dwie organizacje razem tworzą prawdziwie międzynarodową sieć prawdziwych muzułmanów dżihadu*, jak powiedział jeden z przywódców Harakat ul-Mudżahedin. Ponad 6000 członków ruchu Tablighi Jama'at zostało przeszkolonych w obozach Harakat ul-mudżahedinów. Wielu walczyło w Afganistanie w 1980 r. i po pokonaniu talibów w tym państwie szybko dołączyło do Al-Kaidy⁶⁴.

⁶⁰ Działalność tej radykalnej organizacji muzułmańskiej jest w Niemczech zakazana, w Wielkiej Brytanii zaś organizacja ta została w 2005 r. zdelegalizowana.

⁶¹ Zob. I. Rotar, *The Tablighi Jamaat: A Soft Islamization from the Ferghana Valley to Russia's Turkic Regions?* [online], [http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews\[tt_news\]=40356](http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews[tt_news]=40356) [dostęp: 7 IV 2013].

⁶² M. Gaborieau, „*What is left of Sufism in Tablighi Jamā'at?*...”

⁶³ S.U. Shoaib Choudhury, *Alarming rise of Tablighi Jamaat* [online], <http://www.weeklyblitz.net/1238/alarming-rise-of-tablighi-jamaat> [dostęp: 5 IV 2013].

⁶⁴ A. Alexiev, *Tablighi Jamaat: Jihad's Stealthy Legions* [online], <http://www.meforum.org/686/tablighi-jamaat-jihads-stealthy-legions> [dostęp: 7 IV 2013].

Inne ekstremistyczne ugrupowanie związane z Tablighi to Harakat ul-Jihad-i Islami. Jego powstanie było konsekwencją inwazji sowieckiej na Afganistan. Dzisiaj grupa ta działa nie tylko w spornych prowincjach indyjskich Dżammu i Kaszmir, lecz także w stanie Gujarat, gdzie ekstremiści związani z ruchem Tablighi Jama'at przejęli około 80 proc. meczetów należących wcześniej do uchodzącego za umiarkowany ruch Barelwī. Indyjscy analitycy podejrzewają, że wpływowi lider Tablighi Maulana Umarji i grupa jego zwolenników 27 lutego 2002 r. dokonali zamachu bombowego na pociąg w Gujarat w Indiach. Incydent ten wywołał falę pogromów, których ofiarami byli zarówno muzułmanie, jak i Hindusi⁶⁵. Władze Filipin oskarżyły organizację o to, że wspomaga terrorystów w tym kraju, wspierając ich pieniędzmi pochodzącymi z Arabii Saudyjskiej, a także że ułatwia transfer ochotników – ekstremistów z Pakistanu⁶⁶.

Ruch Tablighi jest również bardzo aktywny w Afryce Północnej. Był jedną z czterech grup, które założyły islamski Front Ocalenia w Algierii. Władze Maroka ścigają obecnie co najmniej 60 członków marokańskiego odłamu Tablighi – Dawa wa Tabligh – w związku z atakiem terrorystycznym przeprowadzonym przez jego członków na synagogę w Casablance 16 maja 2003 r. W zamachu tym zginęło 45 osób. Skazany na śmierć zamachowiec Ilamado Yusef Fikri był członkiem Tablighi Jama'at. W listach do prasy lokalnej Fikri przyznał się do zabicia dwóch osób za to, że występowały „przeciwko islamowi”⁶⁷.

Również w Europie można odnotować dużą aktywność różnych ekstremistów i terrorystów, którzy mają powiązania z Tablighi Jama'at. Holenderska policja badała powiązania pomiędzy marokańskimi komórkami Tablighi a mordercą pochodzącym z Maroka, który 2 listopada 2004 r. zabił holenderskiego reżysera Theo van Gogha. U podłoża tego zabójstwa leżało krytykowanie przez van Gogha świata islamskiego.

Można wskazać wiele innych przypadków indywidualnych aktów terroryzmu, których wykonawcy mieli związki z ruchem Tablighi. Francuskie służby bezpieczeństwa badały związek Tablighi z organizatorami i wykonawcami zamachu przeprowadzonego w Paryżu oraz w hotelu Asni w Marrakeszu w 1994 r.

Najbardziej dobitnym przykładem radykalizacji osób, które działały w ruchu Tablighi i przeszły na pozycje radykalnego islamu, są dwaj główni członkowie komórki odpowiedzialnej za zamachy z 7 lipca 2005 r. na środki komunikacji miejskiej w Londynie. Udowodniono, że co najmniej dwóch spośród zamachowców, tj. Mohammed Siddique Khan i Shahzad Tanweer, było wcześniej związanych z Tablighi Jama'at. I choć obaj oficjalnie odeszli z ruchu w 2001 r., to nie można do końca wykluczyć, że nie dokonali tego wyłącznie z powodów taktycznych. Po odejściu z meczetu Tablighi Khan i Tanweer zaczęli uczestniczyć w spotkaniach i dyskusjach politycznych, których uczestnicy negowali zachodnią cywilizację i wzywali do walki z nią. Po pewnym czasie zradykalizowali się do tego stopnia, że wyjechali do Pakistanu na obóz szkoleniowy dla terrorystów. Po zakończeniu obozu wrócili do Wielkiej Brytanii, aby zaplanować samobójczy atak i dokonać go. Warto pamiętać, że misjonarze Tablighi udają się na wielomiesięczne podróże do Pakistanu, a wielu analityków podkreśla, że rekrutacja do grup terrorystycznych jest przeprowadzana po przyjeździe do Pakistanu. Tam właśnie część uczestników misji Tablighi może zasilać ugrupowania terrorystyczne.

⁶⁵ <http://www.islam786.org/tablighijamaat.htm#127198897> [dostęp: 12 IV 2013].

⁶⁶ Zob. A. Alexiev, *Tablighi Jamaat: Jihad's Stealthy Legions* [online], <http://www.meforum.org/686/tablighi-jamaat-jihads-stealthy-legions> [dostęp: 7 IV 2013].

⁶⁷ Tamże.

Do takiej sytuacji doszło w 2001 r., kiedy to amerykańscy ekstremiści (zwolennicy dżihadu przeciwko USA), członkowie tzw. Lackawanna Six, wyjechali do ośrodka szkoleniowego Tablighi Jama'at w Pakistanie pod pretekstem odbycia nauki religii i zgłębienia kultury islamskiej. W rzeczywistości przedostali się przez Pakistan do Afganistanu, gdzie odbyli przeszkolenie w obozie Al-Farooq, prowadzonym przez Al-Kaidę. Inni oskarżeni terroryści, tacy jak „shoe-bomber” Richard Reid oraz konstruktorzy „brudnej bomby” Jose Padillai Lyman Harris (którzy chcieli wysadzić Brooklyn Bridge) byli członkami właśnie Tablighi Jama'at. Według Roberta Blitzera, szefa pierwszej „islamskiej” jednostki antyterrorystycznej w FBI, od roku 1990 do prowadzenia dżihadu przyłączyło się 1000–2000 Amerykanów. Pakistańskie źródła wywiadowcze twierdzą, że od 1989 r. w pakistańskich lub afgańskich obozach szkoleniowych dla terrorystów odbyło szkolenie 400 amerykańskich rekrutów Tablighi⁶⁸.

We wrześniu 2009 r. „The Times” ujawnił, że przywódca zamachu bombowego na linie lotnicze Abdullah Ahmed Ali uczęszczał do londyńskiego meczetu w Walthamstow, który jest kontrolowany przez Tablighi Jama'at. Zważywszy że większość meczetów we wschodniej części Londynu jest kontrolowana przez ten ruch, nie jest to zaskakujące⁶⁹. Tego typu przykłady można by mnożyć.

Podsumowanie

Przedstawiona powyżej obszerna charakterystyka działalności ruchu Tablighi Jama'at pozwala na sformułowanie kilku wniosków: głównym celem formalnym tego ruchu jest pokojowa islamizacja świata, a do jego realizacji ruch wysyła na misje w ciągu roku miliony zaangażowanych adeptów. Pomimo tego, że Tablighi Jama'at opowiada się przeciwko stosowaniu przemocy, należy uznać go za organizację radykalną, ponieważ cele, które chce osiągnąć, są w pełni zgodne z celami, jakie stawiają sobie muzułmańscy ekstremiści opowiadający się za użyciem przemocy. Ruch ten może być nawet bardziej skuteczny niż inne islamskie ruchy radykalne, dąży bowiem do osiągnięcia radykalnych celów środkami umiarkowanymi i możliwymi do zaakceptowania przez państwo prawa. Choć Tablighi stara się pozyskiwać wyznawców islamu, to jednocześnie zniechęca swoich zwolenników do kontaktów z niemuzułmanami. Gardząc wartościami nieislamskimi, odrzuca westernizację i aprobeuje istnienie społeczeństwa równoległego – enklaw mniejszości islamskich w krajach niemuzułmańskich. Opowiada się przy tym przeciwko integracji muzułmanów ze społecznościami, w których żyją.

Wielu autorów badających ruch Tablighi przekonuje, że jego pokojowa działalność ma charakter jedynie taktyczny i że jest wygodną przykrywką dla promowania globalnego dżihadu (wbrew głoszonej przez nich apolityczności). Niektórzy wyrażają przekonanie, że Tablighi Jama'at to ruch tylko teoretycznie apolityczny, to znaczy, że jego ideologia tylko oficjalnie nie popiera żadnego modelu politycznego ani partii politycznej. Zamiast tego jednak jego członkowie proponują podejmowanie działań, które Alain Tourraine i Manuel Castells zdefiniowali jako świadome i całkowite przekształcenie społeczeństwa nie przez państwo, tylko przez celowe działania aktorów społecznych. Tym samym trudno uznać Tablighi za organizację w pełni

⁶⁸ Zob. S. Uddin Shoaib Choudhury, *Starter groups for Islamism: the Tablighi Jamaat: Asma`a Iman Rauf and the Mosque at Ground Zero...* [dostęp: 13 IV 2014].

⁶⁹ Zob. <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/belief/2009/sep/08/religion-islam-tablighi-jamaat> [dostęp: 29 III 2013].

apolityczną, chociaż formalnie dystansuje się ona od udziału w życiu politycznym państwa. Dzięki głoszeniu takich idei ruch może działać w wielu różnych państwach, zarówno islamskich, jak i nieislamskich, bez wchodzenia w konflikt z władzami. Celem członków Tablighi jest jednak przekształcenie społeczeństw, w których żyją muzułmanie, w taki sposób, aby mogły w nich działać enklawy religijne funkcjonujące na zasadach szariat – prawa islamskiego, a w konsekwencji, żeby szariat zapanował nad całym światem albo przynajmniej w tych krajach, w których żyją wyznawcy Allaha⁷⁰.

Jak wykazano powyżej, istnieje wiele dowodów pośrednich, które wskazują na powiązania pomiędzy ruchem Tablighi a islamskimi grupami terrorystycznymi. Członkowie ruchu aktywnie wspierają muzułmańskich terrorystów, zarówno w Azji Południowej (np. na Filipinach), jak i w Europie Zachodniej i w USA. Wielu członków lub byłych członków ruchu bezpośrednio angażowało się w przeprowadzanie zamachów terrorystycznych (np. w 2005 r. w Londynie).

Podczas przebywania na misjach Tablighi w Pakistanie wielu członków ruchu jest pozyskiwanych przez ugrupowania terrorystyczne. Z tych względów Tablighi Jama'at jest niekiedy nazywany ukrytym legionem dżihadu⁷¹. Inni znawcy problematyki określają go mianem przedsiönka (korytarza) do terroryzmu albo nawet bezpośrednią drogą do terroryzmu⁷². W ocenie autora artykułu udział w spotkaniach Tablighi Jama'at jest dla wielu muzułmanów pierwszym krokiem do ekstremizmu.

Tablighi Jama'at ściśle współpracuje ze skrajnie radykalnymi i ortodoksyjnymi ugrupowaniami wywodzącymi się z ruchu saudyjskich wahabitów. To właśnie z Arabii Saudyjskiej pochodzi obecnie główne źródło finansowania Tablighi.

Według wszelkiego prawdopodobieństwa Tablighi Jama'at może stanowić poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa wewnętrznego Polski i innych krajów Unii Europejskiej. Duże możliwości działania sprzyjają rozwojowi tego ruchu. Inteligentne metody postępowania i oficjalne hasła promujące „miłość i pokój” pozwalają na pozyskiwanie nowych członków, których pokojowe nastawienie po zręcznych działaniach indoktrynacyjnych może ulec znacznej radykalizacji w kierunku akceptacji zachowań i działań terrorystycznych. Tablighi często wspiera finansowo islamskie ugrupowania terrorystyczne.

Pokojowa ideologia Tablighi Jama'at utrudnia zwalczanie ruchu, który służy ugrupowaniom terrorystycznym do pozyskiwania nowych członków, a ponadto przychylnie nastawia do niego osoby postronne, działające w dobrej wierze. Warto zatem podejmować badania nad prawdziwą naturą ruchu, którego członkowie są najpierw muzułmanami, a dopiero później obywatelami państwa, w którym przebywają. Ich lojalność jest skierowana przede wszystkim na ummę, tj. społeczność muzułmańską. Nie są zatem lojalnymi obywatelami państw, w których żyją, nie utożsamiają się z nimi.

Powyższe fakty w pełni uzasadniają konieczność prowadzenia stałych badań nad działaniami podejmowanymi przez członków Tablighi Jama'at, jak bowiem trafnie zauważyła Melanie Phillips meczety ruchu Tablighi są ważną instytucją rekrutującą

⁷⁰ P. van der Veer, *Transnational religion. Paper given to the conference on „Transnational Migration: Comparative Perspectives”*, 30 June–1 July 2001, s. 8.

⁷¹ Por. A. Alexiev, *Tablighi Jamaat: Jihad's Stealthy Legions...* [dostęp: 7 IV 2013].

⁷² Por. F. Burton, S. Stewart, *Tablighi Jamaat: An Indirect Line to Terrorism* [online], http://www.stratfor.com/weekly/tablighi_jamaat_indirect_line_terrorism [dostęp: 8 IV 2013].

żołnierzy światowego dżihadu⁷³. Ze względu na rzesze członków ruch Tablighi może być niewyczerpanym źródłem nowych adeptów islamskich ruchów radykalnych.

Abstrakt

Autor niniejszego artykułu dowodzi, że spektakularne, a zarazem tragiczne w skutkach, zamachy terrorystyczne przeprowadzone na przestrzeni ostatnich lat (Nowy Jork 2001, Madryt 2004, Londyn 2005) przez różne ugrupowania muzułmańskie przyniosły nie tylko uzasadniony strach przed islamem, lecz także wzmogły zainteresowanie i tą religią, i ruchami ekstremistycznymi, które odwołują się do jej przesłania. W jego ocenie większość badaczy koncentruje swoje wysiłki na tych grupach, które głoszą radykalne hasła i nawołują do walki z Zachodem przez prowadzenie dżihadu – świętej wojny z niewiernymi – w celu zapanowania szariat (prawa islamskiego) nad całym światem. Autor uważa jednak, że w pełni uzasadnione jest podjęcie badań również nad tymi ugrupowaniami, które, formalnie głosząc pokojowy islam, często stanowią lub mogą stanowić zaplecze dla muzułmańskich terrorystów. To dzięki istnieniu tego „pokojowego zaplecza”, które spokojnie działa poza światłem jupiterów, ekstremiści mogą zasilać swoje szeregi.

Prezentowana publikacja stara się wykazać związki pomiędzy misjonarzami głoszącymi umiarkowany islam a ekstremistami odwołującymi się do tej religii. Autor artykułu jest przekonany, że muzułmańskie ruchy głoszące pokojową „koraniczną” światła mogą być niewyczerpanym rezerwuarem służącym pozyskiwaniu nowych członków przez islamskie grupy ekstremistyczne. Taką grupą może być Tablighi Jama'at – Towarzystwo Szerzenia Wiary.

Słowa kluczowe: Tablighi Jama'at, terroryzm islamski, Džobandi, islamskie ruchy religijne.

Abstract

The author of the article suggests that the spectacular but tragic terrorist attacks in the recent years (9/11 in NY, 2004 in Madrid, 2005 in London), launched by different Muslim groups, have created not only justified fear of Islam, but also increased the interest in this religion and the extremists that refer to its meaning. In author's view most of the researchers concentrate on the groups which claim radical slogans and exhort war against the West by jihad – holy war against the infidels in order to introduce the sharia (Islamic) laws that would rule the world. The author suggests that it is also well-founded to start the research of the groups that, though formally preach peaceful Islam, often are or can be a backup for Muslim terrorists. It is because of this *peaceful backup*, hidden in the background of world's media interest, that the extremists may easily recruit new members.

⁷³ M. Phillips, *Londonistan*, Warszawa 2010, s. 48.

This article tries to show the connections between clerics preaching moderate Islam and extremists referring to this religion. The author believes that the Muslim movements preaching peaceful *coranisation* of the world can be an inexhaustible reservoir of recruits for the Islamic extremist groups. One of them may be Tablighi Jamaat – Society for spreading faith.

Key words: Tablighi Jama'at, islamic terrosism, Dċobandi, islamic religious groups.